

10 juli 1985

Aanslag op de Rainbow Warrior van Greenpeace

Operatie Satanique

De Rainbow Warrior, het iconische vlaggenschip van Greenpeace, duikt begin jaren '80 voortdurend op in het nieuws. Niet zonder gevaar leveren de actievoerders van de milieuorganisatie in hun kleine rubberbootjes op volle zee spectaculair strijd tegen de walvisjacht, het doodknuppelen van jonge zeehondjes om hun bont en het dumpen van radioactief en chemisch afval op zee. Het verhaal van Greenpeace begint eind jaren '60. De Amerikaanse overheid test in die jaren atoomwapens op het eiland Amchitka bij Alaska. Natuurbeschermers en wetenschappers vrezen dat de kernproeven een grote natuurramp zullen veroorzaken, ook door tsunami's. Een groep activisten in Vancouver besluit het 'Don't Make a Wave Committee' op te richten. Een benefietconcert levert genoeg geld op om een boot te kopen om daarmee actie te gaan voeren.

In 1971 wordt de boot – 'Greenpeace' gedoopt – onderweg naar de wateren rond Amchitka onderschept door de Amerikaanse marine, maar de actie heeft toch grote impact. De Amerikaanse publieke opinie keert zich tegen kernproeven in Alaska en die worden nog datzelfde jaar stopgezet.

Het comité noemt zich voortaan kort maar krachtig Greenpeace. Het welzijn van de planeet in brede zin wordt het centrale thema van de organisatie. In 1977 koopt ze de Rainbow Warrior.

Spionne

Wanneer de Franse regering in 1985 aankondigt weer kernproeven uit te gaan voeren op het atol Mururoa in de Stille Oceaan – tussen 1966 en 1974 zijn daar al tientallen tests gehouden –, komt Greenpeace in actie. De Rainbow Warrior zet koers naar Nieuw-Zeeland. Het plan is om vanuit Auckland met een kleine

De Rainbow Warrior in de Amsterdamse haven, 2 maart 1981
(Nationaal Archief/Anefo).

vloot naar Mururoa te varen om de proeven te dwarsbomen, in een poging het succes van Amchitka te herhalen. De Franse regering is echter volledig op de hoogte van de plannen. In het Greenpeace-kantoor in Auckland is namelijk een Franse spionne geïnfiltreerd als activist en zij brieft alles door naar haar collega's bij de Franse geheime dienst. Op hoog niveau wordt besloten om verregaande tegenmaatregelen te treffen: een speciaal team krijgt opdracht om de Rainbow Warrior tot zinken te brengen in de haven van Auckland. De operatie krijgt de onheilspellende codenaam 'Satanique'. Met een zeiljacht worden magnetische kleefmijnen naar Nieuw-Zeeland gesmokkeld. Daar levert een tweetal Franse agenten dat zich voordoeft als pas getrouwd Zwitsers echtpaar ze af bij een twee man tellend duikteam. Het zogenaamde echtpaar maakt gebruik van de gastvrijheid van de crew van de Rainbow Warrior – die immers zoveel mogelijk aandacht wil genereren voor de aanstaande actie – om het schip te verkennen.

Geen schijn van kans

Op 10 juli 1985 slaat de Franse geheime dienst toe: het duikteam plaatst de kleefmijnen. De eerste explodeert even na half twaalf 's avonds en slaat een gat ter grootte van een kleine auto in de romp van de Rainbow Warrior. De bemanningsleden, net klaar met een vergadering, schrikken zich wezenloos. Ze verlaten direct het schip, maar een aantal gaat terug om te kijken wat er is gebeurd. De Portugees-Nederlandse fotograaf Fernando Pereira haalt benedendeks zijn camera om de schade te kunnen vastleggen. Dan explodeert om kwart voor twaalf de tweede mijn. De Rainbow Warrior zinkt als een baksteen. Binnen een paar minuten ligt het schip op de bodem van de haven. Pereira heeft geen schijn van kans en verdrinkt. De rest van de bemanning overleeft de aanslag. De politie start direct een grootschalig onderzoek. De Franse vingerafdrukken op dit staaltje staatsterrorisme zijn onmiddellijk duidelijk: er wordt een rubberboot vol duikapparatuur met Franse opschriften gevonden. Parijs ontkent aanvankelijk in alle toonaarden. De ambassadeur in Nieuw-Zeeland verklaart dat Frankrijk zo niet omgaat met zijn tegenstanders.

Actievoerders van Greenpeace gebruikten op 2 juni 1989 de Rotterdamse Euromast om te protesteren tegen de vervuiling van de Noordzee ((Nationaal Archief/Anefo).

Maar dan wordt het 'Zwitserse echtpaar' ingerekend en ontmaskerd. Alle andere betrokken Franse agenten weten te ontkomen, maar het tweetal wordt in Nieuw-Zeeland veroordeeld tot tien jaar gevangenisstraf wegens het voorbereiden van een aanslag. Ontkennen wordt onmogelijk voor de Franse regering. Nadat in de media (onbevestigde) berichten verschijnen dat president François Mitterand zelf opdracht had gegeven, trekt de minister van Defensie het boetekleed aan: hij treed af en het hoofd van de geheime dienst wordt ontslagen. Frankrijk geeft toe verantwoordelijk te zijn voor de aanslag.

Kunstmatig rif

Met operatie Satanique zetten de Fransen zich in hun hemd. De verantwoordiging is enorm. Onder internationale druk betaalt Parijs alles bij elkaar meer dan tien miljoen dollar schadevergoeding aan Greenpeace en de nabestaanden van Pereira. Voor nog eens zes miljoen dollar levert Nieuw-Zeeland de twee veroordeelde geheim agenten uit aan Frankrijk, dat ze vervolgens tegen alle afspraken in vervroegd vrijlaat.

Officiële Franse excuses komen er nooit. Alleen één van de duikers heeft wroeging en biedt in 2015 – dertig jaar na dato – in een interview zijn verontschuldiging aan voor de aanslag. De spionne die infiltrerde bij Greenpeace verklaart in 2017 simpelweg dat ze 'als militair' haar werk deed. De kernproeven op Mururoa gaan door. Pas in 1996 brengt Frankrijk daar de laatste atoombom tot ontploffing.

Greenpeace gaat ook door. Door de aanslag op de Rainbow Warrior krijgt de milieuorganisatie wereldwijd veel naamsbekendheid, sympathisanten én donateurs. In 1989 wordt een nieuw vlaggenschip gedoopt: de Rainbow Warrior II. Vandaag de dag telt de vloot drie schepen: de Rainbow Warrior III, de Arctic Sunrise en de Witness.

Greenpeace is in zo'n vijftig jaar tijd uitgegroeid van een lokaal actiecomité tot de grootste onafhankelijke, internationaal opererende milieuorganisatie – met het hoofdkantoor in Amsterdam. Ze heeft er in belangrijke mate aan bijgedragen dat niemand meer om belangrijke problemen als klimaatverandering en het verlies van biodiversiteit heen kan. De strijd vindt inmiddels ook plaats in de rechtbank en aan de bestuurstafel, al zijn multinationals als Total en Shell de activisten liever kwijt dan rijk. Ondertussen zijn anderen in de voetsporen van Greenpeace getreden, zoals het in 2018 opgerichte Extinction Rebellion. Klimaatprotest klinkt luider dan ooit.

En de originele Rainbow Warrior? Die heeft een tweede leven gekregen als kunstmatig rif in een baai aan de noordkust van Nieuw-Zeeland; zulke kunstriffen zijn bedoeld om de biodiversiteit te bevorderen. Zo draagt het gezonken schip veertig jaar na de Franse aanslag toch nog een bescheiden steentje bij aan een beter leefklimaat in de wereldzeeën.

Ivo van de Wijdeven is historicus en analist. Hij schreef onder meer *Alle rafelranden van Europa* en *De macht van het verleden* (Unieboek/Spectrum).